

Александра М. Марковић*
(Институт за српски језик САНУ, Београд)**

ГРАМАТИЧКА ИСТРАЖИВАЊА АКАДЕМИКА МИЛКЕ ИВИЋ – ПРЕДЛОШКО-ПАДЕЖНИ СИСТЕМ И ОБАВЕЗНА ДЕТЕРМИНАЦИЈА У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

У раду се указује на један аспект граматичких истраживања Милке Ивић, и то онај који се аутору овог рада чини окосницом интересовања овог великог познаваоца српског језика и опште лингвистике. Осврћемо се на истраживања предлошко-падежног система српског језика, на разматрање појаве обавезне детерминације, на теоријско-методолошки поступак примењиван у посматраним радовима. Као посебно важан посматра се и утицај поменутих истраживања на каснија истраживања у науци о српском језику.

Кључне речи: граматичка истраживања, падежни систем, предлози, обавезна детерминација, српски језик.

О значају истраживања Милке Ивић и ширини њених интересовања сведочи управо зборник са прилозима са скупа посвећеног академику Милки Ивић. Број тема којима се бавила заиста је импресиван. Пишући текст *Три деценије истраживања о језику и лингвистици*, о научном раду Милке Ивић, академик Предраг Пипер је приметио: „По ширини предмета ту су скоро сва поглавља једне модерне граматике савременог српскохрватског језика“ (Пипер 2008: 41).

Ми ћемо овом приликом настојати да допринесемо говорећи о оним темама којима се и сами бавимо. То ће бити следеће теме: начелна разматрања падежног система српско(хрватско)г језика; обавезна детерминација и одједи радова о обавезној детерминацији у светској и домаћој лингвистици; студије посвећене предлозима; теоријско-методолошки поступак који је Милка Ивић примењивала; истраживања падежне проблематике која су уследила после њених темељних радова на ту тему – монографска

* aleksandra.markovic@isj.sanu.ac.rs

** Овај рад финансирао је Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије према Уговору број 451-03-66/2024-03/200174 од 5. 2. 2024. године, склопљеном са Институтом за српски језик САНУ.

и граматичка литература. У закључку ћемо се осврнути на значај ауторских научних истраживања.¹

Иако се академик Милка Ивић интересовала за разне теме, њена главна интересовања била су везана за граматичку анализу, како је сама истакла у разговору с Милорадом Радовановићем (М. Ивић у Радовановић 2008: 17).

Начелна разматрања падежног система српског (српскохрватског) језика

Александар Белић је поставио темеље теоријског разматрања смисла деklinације у српској лингвистици. Његови погледи на синтагму, смисао падежних облика и падежног система утицали су у значајној мери на даља истраживања у науци о српском језику.

Као Белићев ученик, Милка Ивић је наставила да се бави падежном проблематиком. У ову тему ушла је на велика врата – кроз своју докторску дисертацију, студијом о српскохрватском инструменталу (Ивић 1954а). У *Уводу* одштампане верзије своје дисертације она сама указује на то како је Белић својом књигом *О језичкој природи и језичком развијаности* утицао на формирање њеног погледа на приступ научним проблемима, али и конкретним питањима у вези с падежним системом (Ивић 1954а: 5). Студија о инструменталу најавила је озбиљног истраживача озбиљних тема. Иначе, овој се теми ауторка враћала у чак четрдесетак својих радова.²

Осврнућемо се на рад који сматрамо типичним за начин на који се Милка Ивић бавила тако сложеним проблемом какав је падежни систем. То је рад посвећен структури српскохрватског падежног система (Ивић 1961/2008). Дати систем ауторка посматра, с једне стране, кроз призму семантичких обележја која за руски падежни систем постулира Роман Јакобсон (он говори о подели падежа на централне и маргиналне, као и на оне који имају обележја управљености односно обухватности) (Ивић 1961/2008: 262–263), а с друге, кроз призму Куриловичеве поделе падежа на граматичке и конкретне (Ивић 1961/2008: 261–262).

У складу с Јакобсоновим постулирањем семантичких обележја за сваки падежни облик, њиховим бројем и типом, Милка Ивић посматра српски падежни систем преуређен обележјима маргиналности, управљености и

¹ Неке од ставова који су изложени у овом раду помињемо у својој докторској дисертацији (Марковић 2016).

² Овај податак преузели смо од Иване Антонић (2008: 145).

обухватности. Осим номинатива, као неутралног члана система, сви други падежи имају по једно обележје (генитив обухватност, акузатив управљеност, инструментал маргиналност), односно по два (датив и локатив – маргиналност и обухватност). Класификацију падежа на опозиционе, бинарне парове комбинује с класификацијом заснованом на типу падежне форме (као слободне, оне с предлогом, односно с обавезном одредбом) и добија сложену слику падежног система српског језика, помоћу које математички прецизно објашњава употребу сваког падежа.

Тако објашњава одавно познате чињенице: да је номинатив једини падеж који се увек јавља у слободној форми, и то због тога што је неутралан, без специфичних обележја; да је локатив једини падеж који се у слободној форми никада не може јавити – и то зато што носи два специфична обележја, од којих ниједно није управљеност (обележја маргиналности и обухватности) (Ивић 1961/2008: 265). С предлогом се јављају оне падежне форме које се од осталих разликују бар једним специфичним обележјем – због чега се номинатив, као неутралан, никада не употребљава с предлогом (Ивић 1961/2008: 266).

Милка Ивић изводи следеће теоријске закључке: све три обличке могућности доступне су само падежима с једним обележјем – број могућих обличких решења обрнуто је пропорционалан броју семантичких обележја; у крајњем закључку ауторка указује на развојну тенденцију – да се на једну обличку могућност, осим номинатива и локатива, сведе и датив, који има два семантичка обележја. Специфичност српског падежног система лежи у томе што се дативом у српском језику исказују и објекатска значења – значење индиректног објекта – чиме се оправданост Јакобсонове поделе на централне и маргиналне падеже (датив је, по Јакобсоновом мишљењу, маргинални), као и Куриловичеве на граматичке и конкретне (датив, по његовом мишљењу, не спада у граматичке падеже), у српском доводи у питање (Ивић 1961/2008: 265).

Уважавајући специфичности српског језика, Милка Ивић закључује да су централни падежи номинатив, акузатив и генитив, јер њима могу да се искажу централна синтаксичка значења – субјекта и директног објекта, док су маргинални они падежи којима се та значења не могу изразити – инструментал, датив и локатив.

У вези с појавним обликом падежа поменућемо и оно што Милка Ивић назива хијерархијским разликама у синтаксичким функцијама граматичких категорија, које се огледају у типовима синтаксичких спојева у којима се те категорије јављају (Ивић 1961: 186). Падежни облици којима се означавају основне синтаксичке функције (субјекат, директни и индиректни објекат), односно, ако се говори о семантичком плану реченице,

учесници у ситуацији,³ увек су слободни (номинатив субјекта, генитив, датив и акузатив објекта, као и инструментал оруђа), док се с помоћним морфолошким елементима (предлогом или обавезним одредбама) јављају падежни облици са одредбеном функцијом (исп. Ивић 1958: 219; 1961/2008: 265; 1964: 479). Формама са обавезном одредбом обележавају се односи придевског или прилошког карактера (квалитативни, временски, количински) (Ивић 1959: 158).

Обавезна детерминација

Још у својој дисертацији, разматрајући једну подврсту псеудосоцијатива – инструментал карактеристичне појединости – Милка Ивић је почела да размишља о обавезној одредби која прати овај тип. У примеру *Корачаше њоред ње с уздиџнуџом џлавом*, у ком се именицом у инструменталу означава саставни део управног појма, одредба је обавезна, јер „би било беспреметно откривати као непознате његове саставне делове ако не би имало да се о њима каже нешто ново“ (Ивић 1954а: 202). Једино када су ти саставни делови такве природе да је само њихово постојање необавезно (*брада, ћела, џрда*), одредба није неопходна. Осим тога, Милка Ивић увиђа и постојање имплицитне одредбе у примерима типа: *Ено оноџ с носом*, кад се подразумева да је реч о носу „нарочитих размера, и тиме ближе одређује личност о којој је реч“ (Ивић 1954а: 202).

Ауторка је формулисала правило универзалног карактера: ако је једна именица у функцији квалификативне одредбе неке друге именице, и ако је њом означен неки карактеристичан интегрални део тела, уз ту се именицу мора употребити одредба (Ивић 1970: 831).

На појам обавезне детерминације Милка Ивић је скренула пажњу не само домаће и словенске већ и светске лингвистичке јавности у низу својих радова (Ивић 1958; 1959; 1961; 1962; 1964; 1970). То је утицало на ревизију дотадашњих знања о употреби падежних облика. Наиме, појава обавезне детерминације била је важна за прецизнију егземплификацију употребе словенских слободних падежа; иако невезани предлозима, неки падежни облици ипак нису слободни, већ су везани за присуство обавезног детерминатора (Ивић 1964: 477). Дакле, словенски падежи појављују се у три морфолошка лика: у слободном, везаном за присуство предлога и оном везаном за присуство детерминатора. Слободне падежне форме

³ То су агенс, објекат, односно пацијенс, као и оруђе којим се радња изводи, као секундарни агенс.

супротстављене су везаним формама оба типа јер се никада не односе према некој речи као одредбе придевског или прилошког типа. Што се тиче разлике између облика везаних предлогом у односу на облике везане обавезном одредбом, ове прве могу да се јаве као одредбе придевског/прилошког типа, али не морају (*врайиће се у уйџорак*, али *чуо је од брайи*); ове последње се увек реализују као такве (*човек ѿамне ѿуџи*; *средуо је ѿо ѿреџходној дана*) (Ивић 1964/2008: 253).

С обавезном одредбом јављају се квалитативни генитив и инструментал, адноминални или адвербални (*девојка црних очију*; *ѿоворио је ѿихим ѿласом*). Обавезна одредба јавља се и у спојевима с посесивним генитивом: *ѿѿац ове девојке*; уколико одредбе нема, мора се употребити посесивни придев (*девојчин ѿѿац*). Детерминатор је неиспустив и у временском генитиву (*врайио се ѿрошлѿ ѿеѿка*; **врайио се ѿеѿка*) и акузативу (*ѿѿо вече ѿа је долела ѿлава*), као и у акузативу мере (*сѿавао је цео дан*) (Ивић 1964/2008: 248–249).

Одједи радова о обавезној детерминацији у светској и домаћој лингвистици

У свом чувеном раду *The Case for Case* на појам обавезног детерминатора, који је увела Милка Ивић, осврнуо се Чарлс Филмор (Филмор 1968/2003: 91–92). Он посматра њен пример *devojka crnih očiju* (*the girl with black eyes*) и изражава чуђење што се појам неиспустивости везује за придев, а заправо је реч о именицама које означавају неотуђиве посесуме. С примерима које смо поменули он пореди примере из енглеског језика: *I have a missing tooth. I have a tooth*, напомињући да се испуштањем придева не добија неграматична реченица.⁴ Верујемо да је неразумевање онога на шта пажњу скреће Милка Ивић заправо последица неразумевања семантичко-синтаксичких специфичности српског, или шире, словенских језика, о чему је ауторка говорила у уводу своје дисертације.⁵

Замерку Милки Ивић је упутио и Милорад Радовановић, који је даље теоријски разрађивао појаву обавезне детерминације. Он истиче да Милка

⁴ “What is misleading about her discussion, it seems to me, is the decision to associate with the adjective ‘the category of nonomissibility’” (Филмор 1968/2003: 91).

⁵ „Словенским су се питањима уопште, а посебно питањима падежа, бавили највише западни научници који нису познавали ни словенски материјал добро, нити су имали језичко осећање као главну контролу у анализи, што је довело до погрешних тврђења и нетачно разграничених типова“ (Ивић 1954а: 6).

Ивић не предвиђа могућност да обавезна одредба буде неексплицитрана, када се њено присуство имплицитно подразумева у дубинској структури језика (Радовановић 1990: 90). Нама се, међутим, чини да Милка Ивић, иако не говори експлицитно о имплицитном детерминатору у категорији квалитативног инструментала (*[Ено ја онај] човек с нојом (дрвеном); сѿаси-ѿа девојка – девојка с лејим сѿасом* (Ивић 1970/2008: 257)), детерминатор свакако уочава: „Обавезни детерминатор је, у ствари, доследно неиспустива граматичка јединица само на тзв. 'дубљем' (тј. апстрактнијем) нивоу језика; на нивоу непосредне језичке материјализације захтев за доследношћу у овом погледу не поставља се тако строго“ (Ивић 1970/2008: 257).

Милорад Радовановић је изнео још једну, по нашем мишљењу оправдану, замерку радовима Милке Ивић посвећеним обавезним детерминаторима, наиме то што ауторка пропушта да нагласи и „*могућност постојања двоstrуко vezane падежне конструкције*“ (Радовановић 1990: 84), дакле оне која је везана и предлогом и обавезним детерминатором, иако такве примере често сама наводи у материјалу који испитује, нпр.: *човек с гујом косом*.

Студије посвећене предлозима

Александар Белић је, као ментор, Милки Ивић предложио да јој тема доктората буду падежи с предлозима, праћење њиховог развојног пута у српском језику и поуздан опис. Она је заиста и пријавила предложену тему, али је, кришом од ментора, ипак радила оно што је наумила (а то су значења инструментала у српскохрватском језику). Иако се у самој дисертацији није бавила предлозима (осим конструкцијом предлога *с* са инструменталом), она се лингвистици одужила с неколико важних радова о предлозима (поменућемо само неке): „О предлогу *ѿо* у српскохрватском језику“ (Ивић 1951–1952); „Узрочне конструкције с предлозима *збој, од, из* у савременом књижевном језику“ (Ивић 1954б); „Систем предлошких конструкција у српскохрватском језику“ (Ивић 1957–1958).⁶

⁶ Не можемо а да не поменемо и њен приказ књиге данског лингвисте Вига Брондала посвећене теоријском разматрању предлога (Viggo Brøndal, *Théorie des prépositions: introduction a une sémantique rationnelle*). Иако у то време млад научник, имала је довољно знања и самоуверености да изнесе прави критички приказ дела једног научника реномираног у свету. Она га најпре смешта у теоријски оквир у коме је научно стасавао и тим оквиром објашњава његов приступ материји (логичко-филозофски), с којим се у крајњој линији не слаже, али из ког успева да извуче

Као што је падежни систем посматрала у целини и појединачно, тако је и предлошки систем посматрала из оба угла. У раду посвећеном систему предлошких конструкција, ауторка падеже дели на две групе, у зависности од природе односа који се њима означавају (Ивић 1957–1958: 142). Она сматра да је различито спецификовање тих односа и у основи семантичких типова појединих предлошко-падежних конструкција. Реч је, наиме, о различитом спецификовању „основне претставе о ’контакту’ односно ’конекцији’“ (Ивић 1957–1958: 143). Падежи контакта су акузатив, датив и локатив; њима се „конкретизује природа контакта који радња, реализујући се, успоставља са појмом обележеним падежном формом“ (Ивић 1957–1958: 143), док су падежи конекције генитив и инструментал: „Њихова је употреба условљена основном претставом о повезивању двеју иначе поседних појава по неком специфичном односу“ (Ивић 1957–1958: 143). Чињеницом да су генитив и инструментал падежи конекције М. Ивић објашњава делимично поклапање њихових семантичких поља (Ивић 1957–1958: 150).

Теоријско-методолошки поступак Милке Ивић

Милка Ивић је научно стасавала у време када је структурализам био доминантан теоријски правац у лингвистици. Међутим, она је према структурализму, као и према другим теоријским правцима с којима се сретала, заузимала критичан став. Што се тиче истраживања падежних значења и падежног система, критиковала је настојање структуралиста (пре свега Хјелмслева и Јакобсона, затим и њихових следбеника) да издвоје једно, основно значење за сваки падеж (она је радије говорила о семантичком пољу одређеног падежа, с једним или више жижних значења); затим, то што су падежне категорије посматрали искључиво из синхронијске перспективе, због чега, по њеном мишљењу, нису успевали да одговоре на нека важна питања, као и на питање падежне хомонимије код номинатива у субјекатској и предикативној функцији; заступала је став да су падежи идиосинхроничне категорије, због чега није могуће утврдити један општи падежни систем који би имао универзалну вредност за све језике; инсистирала је, као и Белић, на посматрању падежа у синтагми, заједно с управном речју, а не изоловано; критиковала је посматрање падежа као морфолошке, а не синтаксичке категорије (Ивић 1953–1954а; посебно у вези с наведеним в. стр. 196–204).

оно што сматра корисном тековином за лингвистику (проналажење заједничких коефицијената и опозиционалних количина) (Ивић 1953–1954б: 429).

У сличном духу, критиковала је и младограматичаре и њихово по-сматрање значења инструментала у индоевропском, у ком се полазило од става да је основно значење овог падежа социјатив (Ивић 1954а: 5). Била је одлучна у томе да о значењима инструментала и томе које је основно закључак донесе не на основу мишљења лингвистичких ауторитета, већ на основу ауторитета језичког материјала. Осим тога, била је свесна и тога да језички стручњаци који су се бавили инструменталом пре ње ипак нису били довољно упознати са словенским језицима (в. с тим у вези фусноту бр. 5).

Заснованост језичке анализе на грађи у духу је модерне лингвистике – знамо да је данас корпус неизоставни део сваког озбиљног језичког истраживања. Управо заснованост истраживања на грађи јесте методолошки кредо Милке Ивић – она каже да је метод њеног рада „заснован на схватању да теоријски закључци морају да проистекну из самог материјала“ (Ивић 1954а: 4); да је њен рад „лишен сваке априористичке теорије која би наметала свој искључиви угао гледања, а не онај који прописује сам материјал“ (Ивић 1954а: 5).

У раду насловљеном *О изразу ѿврг*, из 2008. године, ауторка консултује електронски корпус српског језика Душка Витаса (Ивић 2008: 101) (та чињеница можда и не би била по себи занимљива да јој у том тренутку није било 85 година).

Осим тога, оно што је у научном поступку Милке Ивић такође блиско савременим когнитивнолингвистичким истраживањима јесте и настојање да се језичке појаве не само опишу већ и да се разумеју и објасне. Она каже: „Ја редовно, у susretu са jezičkom činjenicom nabasam на poneko uzбудljivo 'zašto?' које ме сву обузме, па ме води, носи и гони – не да ми mira све док се ја, osvajaјући и slažuћи delić по delić saznanja, не испем довољно високо да преда mном pukне ceо vidик odговора. Tера ме ... nešto да neprestано zaviruјем и srž ствари. Pravila jezика леже pohranјена у mraku podsvести, а ја се trudим да ih izгоним из те tame на vidело svestи“ (Ивић у Радовановић 2008: 19).

Уз то, и њен начин гледања на семантичку структуру падежа близак је когнитивнолингвистичком поимању граматичких и семантичких категорија – она истиче да око једног жижног значења конвергирају остала, као и да жижних значења за један падеж може бити више. Везу осталих значења са жижним Милка Ивић коментарише овако: „У семантичком пољу падежа протеже се збир значења од којих су нека релевантна за одређивање основне семантичке вредности падежа, нека не“ (Ивић 1953–1954а: 196). Падежи имају ужа или шира семантичка поља, а та семантичка поља имају покретљиве границе: „Поље једног падежа често задире у поље другог, што омогућује синкретизме“ (Ивић 1953–1954а: 196).

Преведено на језик когнитивне лингвистике, падежна категорија схвата се као категорија организована на принципу прототипа: жижно значење (прототипично) повезано је са осталим значењима већом или мањом сличношћу (или чак и одсуством сличности). Семантичко поље чини мрежа повезаних значења, а границе семантичких поља појединих падежа нису чврсте – прелази из поља у поље континуалне су природе.

Каснија истраживања падежне проблематике – монографска и граматичка литература

Милка Ивић је својом студијом о српскохрватском инструменталу (Ивић 1954а) покренула низ истраживања српског падежног система. На овом месту осврнућемо се на истраживања у србистици која су усмерена на стандардни језик.⁷ Падежи су испитивани у оквиру докторских дисертација, из којих су касније произашле монографије. Акузативом без предлога бавила се Даринка Гортан-Премк (1971). О локативу је писала Татјана Батистић (1972), Љубо Милинковић бавио се конфронтативним истраживањем датива у руском и српскохрватском језику (1988), а пољски лингвиста Казимјеж Фелешко писао је о српскохрватском генитиву (1995).⁸

Новијег датума је студија Наде Арсенијевић о акузативу с предлозима (2003а и 2003б). Балша Стипчевић се бавио дативним рекцијским конструкцијама с непрелазним глаголима у савременом српском језику (2014). У радовима Јелене Редли (2015) и Александре Марковић (2016) испитивани су падежи и предлошко-падежне конструкције с квалитативним значењем у српском језику.

Теоријско-методолошки приступи примењени у поменутих монографијама и истраживањима се разликују – приступ Милке Ивић назваћемо модификованим структуралистичким приступом; Казимјеж Фелешко и

⁷ Постоји низ монографских студија посвећених синтакси у дијалектима (поменимо неке: Станић 1977; Симић 1980; Милорадовић 2003), чији су се аутори у неким сегментима ослањали на истраживања Милке Ивић, као и на њене квестинаре (поменимо онај посвећен синтакси, Ивић 1963). Осим тога, истраживање српскохрватског инструментала имало је одјека и у славистици – овај рад је добио заслужену пажњу у монографији групе аутора посвећеној инструменталу у словенским језицима (Бернштејн 1958).

⁸ Студија Казимјежа Фелешка о генитиву (иначе његова докторска дисертација) била је првобитно објављена на пољском 1970. године; српско издање је објављено тек 1995. године (у преводу Гордане Јовановић).

Татјана Батистић применили су генеративистички приступ, док се Нада Арсенијевић у истраживању ослања на радове Милке Ивић и постулате структуралистичког изучавања падежа, као и на теорију семантичких локализација Предрага Пипера (Арсенијевић 2003а: 133). Приступ Балше Стипчевића заснован је на интегралном функционалном моделу синтаксичког описа Љубомира Поповића; ми смо у свом раду применили комбиновани приступ – когнитивносемантички и комуникативно-граматички приступ Љубомира Поповића (Марковић 2016).

Синџакса савременој српској језика групе аутора (Пипер и др. 2005) писана је у редакцији академика Милке Ивић, али је, како је она у уводу нагласила, сваки од аутора износио лично виђење онога о чему је писао. Део посвећен синтакси и семантици падежа писала је Ивана Антонић (2005: 119–300) (ауторка се овом темом бавила у више својих радова). Свој приступ Ивана Антонић одређује као интегрални семантичко-синтаксички приступ, и објашњава га, слично Нади Арсенијевић, као теоријски структуралистички приступ падежној проблематици Милке Ивић, надограђен теоријом семантичких локализација Предрага Пипера и антропоцентричном теоријом језика Зузане Тополињске, као и неким когнитивистичким концепцијама (Антонић 2005а: 344; 2007: 349).

У кратким цртама ћемо упоредити класификацију значења инструментала која је у својој дисертацији издвојила Милка Ивић с оном која је примењена у *Синџакси* групе аутора. Милка Ивић је као примарни принцип узела семантички, издвојивши десет категорија (инструментал оруђа, агенса пасивних конструкција, узрока, носиоца стања, места, времена, предикативни инструментал, социјатив и псеудосоцијатив). Синтаксички критеријум није надређен семантичком. Иако издваја категорију предикативног инструментала (будући да је под тим термином одавно била позната у науци) и иако говори о инструменталу агенса пасивних конструкција, она ове категорије не сврстава у предикатски односно субјекатски. Семантички критеријум остаје примарни и доследно се спроводи у класификацији.

Говорећи о семантичким типовима квалификативног генитива, Ивана Антонић као основни семантички тип ове категорије издваја квалификативни генитив у адноминалној и адвербалној позицији (*човек седе брале; седела је њрекршћених руку*) (2005: 159). Међутим, генитив у предикативној функцији (*Марко је увек доброј расјоложења; Видим данас сће лоше воље; Јован је средњих јодина*) сврстава само по функционалном критеријуму у предикатски, а семантички критеријум занемарује (Антонић 2005: 131), иако је и овде посреди квалитативни генитив.

Закључак

Милка Ивић је била велико име не само српске већ и светске лингвистике. Бавила се кључним језичким темама везаним за готово све језичке нивое: категоријама рода и броја, разним врстама речи, синтаксом и семантиком падежа, простом и сложеном реченицом, семантиком, прагматиком. У духу ренесансних научника, као и њен ментор Александар Белић, суверено се кретала у сваком.

У српска језичка истраживања уносила је дух иновације: српске језичке датости, како је волела да каже, проучавала је примењујући најсавременија теоријско-методолошка достигнућа. Имала је визију у ком смеру треба да се крећу даља истраживања – пишући о некој теми, коју би исцрпно обрадила, имала је обичај да укаже на оно што је још потребно урадити на том пољу у каснијим истраживањима. Ширином и дубином свог научног захвата задужила је науку о језику, нарочито српску.

ЛИТЕРАТУРА

- Антонић 2005: Ивана Антонић, Синтакса и семантика падежа. У: Пипер и др. 2005, 119–300.
- Антонић 2005а: Ивана Антонић, Синтакса и семантика падежа у новој *Синтакси савременога српског језика* – основно образложење теоријско-методолошког приступа, *Зборник Мајнице српске за филологију и лингвистику* XLVIII/1–2, 343–346.
- Антонић 2007: Ивана Антонић, Синтакса и семантика падежа у новој *Синтакси савременога српског језика*, *Зборник Мајнице српске за славистику* 71–72, 343–356.
- Антонић 2008: Ivana Antonić, Sintaksa padeža. У: Пипер–Радовановић 2008, 145–181.
- Арсенијевић 2003а: Нада Арсенијевић, Акузатив с предлогом у савременом српском језику (I), *Зборник Мајнице српске за филологију и лингвистику* XLVI/1, 107–263.
- Арсенијевић 2003б: Нада Арсенијевић, Акузатив с предлогом у савременом српском језику (II), *Зборник Мајнице српске за филологију и лингвистику* XLVI/2, 53–216.
- Батистић 1972: Tatjana Batistić, *Lokativ u savremenom srpskohrvatskom književnom jeziku*, Beograd: Institut za srpskohrvatski jezik (Biblioteka Južnoslovenskog filologa, n. s., knj. 3).
- Бернштейн и др. 1958: С. Б. Бернштейн (ред.), *Творительный падеж в славянских языках*, Москва: Издательство Академии наук СССР.
- Гортан Премк 1971: Даринка Гортан-Премк, *Акузативне синтагме без предлога у српскохрватском језику*, Београд: Институт за српскохрватски језик (Библиотека Јужнословенског филолога, н. с., књ. 2).
- Ивић 1951–1952: Милка Ивић, О предлогу *по* у српскохрватском језику, *Јужнословенски филолог* XIX/1–4, 173–212.
- Ивић 1953–1954а: Милка Ивић, О проблему падежне системе у вези са савременим схватањима у лингвистичкој науци, *Јужнословенски филолог* XX, 191–211.
- Ивић 1953–1954б: Милка Ивић, Viggo Brøndal, *Theorie des prepositions, introduction a une semantique rationelle, traduction française par Pierre Neart*, Copenhagen 1950, Ejnar Munksgaard, str. I–XXII + 1–143, *Јужнословенски филолог* XX, 423–429.
- Ивић 1954а: Милка Ивић, *Значења српскохрватског инструменала и њихов развој (синтаксичко-семантичка студија)*, Београд: Српска академија наука (Поседна издања, књ. ССXXVII, Институт за српски језик, књ. 2).
- Ивић 1954б: Милка Ивић, Узрочне конструкције с предлозима *због*, *од*, *из* у савременом књижевном језику, *Наш језик* V/5–6, н. с., 186–194.
- Ивић 1957–1958: Милка Ивић, Систем предлошких конструкција у српскохрватском језику, *Јужнословенски филолог* XXII, 141–166.

- Ивић 1958: Milka Ivić, The relationship between bound and free form in the serbo-croate cases, *Cercetări de Lingvistică* [Mélanges linguistiques offerts à Emil Petrovici par ses amis étrangers à l'occasion de son soixantième anniversaire], Anul III, 217–226.
- Ивић 1959: Милка Ивић, Српскохрватски падежни облици обавезно праћени одредбом као помоћним морфолошким знаком, *Годишњак Филозофској факултету у Новом Сагу* IV, 151–163.
- Ивић 1961: Милка Ивић, О појавама синтаксичке обавезности, *Годишњак Филозофској факултету у Новом Сагу* VI, 180–190.
- Ивић 1961/2008: Milka Ivić, O strukturi srpskohrvatskog padežnog sistema. У: Ивић³2008, 261–269.
- Ивић 1962: Milka Ivić, The Grammatical Category of Non-omissible Determiners, *Lingua*, vol. 11, 199–204.
- Ивић 1963: Милка Ивић, Репертоар синтаксичке проблематике у српскохрватским дијалектима, *Зборник за филологију и лингвистику* VI, 13–30.
- Ивић 1964: Milka Ivić, Non-omissible determiners in Slavic languages. У: *Proceedings of the Ninth International Congress of Linguists*, ed. by Horace G. Lunt. The Hague: Mouton, 476–479.
- Ивић 1964/2008: Milka Ivić, O slovenskim obaveznim determinatorima. У: Ивић³2008, 245–253.
- Ивић 1970: Milka Ivić, Les causes sémantiques du phénomène syntaxique nommé 'déterminant obligatoire'. У: *Actes du Xe congrès international des linguistes*, Bucarest: Éditions de l'académie de la République socialiste de Roumanie, 831–834.
- Ивић 1970/2008: Milka Ivić, O semantičkim okolnostima od kojih zavisi obavezna determinacija kvalifikativnog tipa. У: Ивић³2008, 254–260.
- Ивић³2008: Milka Ivić, *Lingvistički ogledi*, Beograd: XX vek.
- Марковић 2016: Александра Марковић, *Падежи и предлошко-падежне конструкције са квалификативним значењем у савременом српском књижевном језику (семантичко-синтаксичка анализа)*, Необјављена докторска дисертација, Београд: Филолошки факултет.
- Милинковић 1988: Љубо Милинковић, *Датив у савременом руском и српскохрватском језику (конфронтивна анализа)*, Београд: Научна књига.
- Милорадовић 2003: Софија Милорадовић, *Упоредба падежних облика у говору Параћинској Поморавља: балканистички и етномиграциони аспекти*, Београд: Етнографски институт САНУ.
- Пипер и др. 2005: Предраг Пипер, Ивана Антонић, Владислава Ружић, Срето Танасић, Људмила Поповић, Бранко Тошовић, *Синтакса савременог српског језика. Проста реченица* (ред. М. Ивић), Београд: Институт за српски језик САНУ, Београдска књига – Нови Сад: Матица српска.
- Пипер 2008: Predrag Piper, Tri decenije istraživanja o jeziku i lingvistici. У: Пипер-Радовановић 2008, 29–42.
- Пипер-Радовановић 2008: Predrag Piper, Milorad Radovanović (ur.), *Lingvistika Milke Ivić*, Beograd: XX vek.

- Радовановић 1990: Milorad Radovanović, *Spisi iz sintakse i semantike*, Sremski Karlovci – Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića – Novi Sad: Dobra vest.
- Радовановић 2008: Milorad Radovanović, Tri pitanja Milki Ivić. У: Пипер–Радовановић 2008, 5–19.
- Редли 2015: Јелена Редли, *Падежи квалитативног значења у стандардном српском језику*, Необјављена докторска дисертација, Нови Сад: Филозофски факултет.
- Симић 1980: Радоје Симић, *Синтакса левачког јовора I. Упоредба падежних облика*, *Српски дијалектолошки зборник XXVI*, Београд, 1–146.
- Станић 1977: Милија Станић, *Ускочки јовор II*, *Српски дијалектолошки зборник XXII*, Београд, 1–157.
- Стипчевић 2014: Балша Стипчевић, *Дативне рекурзивне конструкције с неурелативним глаголима у савременом српском језику*, Необјављена докторска дисертација, Београд: Филолошки факултет.
- Фелешко 1995: Казимјеж Фелешко, *Значење и синтакса српскохрватског јенитива*, Београд: Орфелин, Вукова задужбина – Нови Сад: Матица српска [с пољског превела Гордана Јовановић].
- Филмор 1968/2003: Charles Fillmore, The Case for Case. У: *Form and Meaning in Language*, Vol. 1, Papers on Semantic Roles, Chicago: The University of Chicago Press.

Aleksandra M. Marković

MILKA IVIĆ'S GRAMMAR RESEARCH – PREPOSITIONAL
CASE SYSTEM AND NON-OMISSIBLE DETERMINERS
IN THE SERBIAN LANGUAGE

Summary

This paper presents one aspect of Milka Ivić's grammar research, namely, the one that the author considers to have been an essential point of interest for the renowned expert in the Serbian language and general linguistics. This is the research on the Serbian prepositional case system and the phenomenon of non-omissible determiners; what is also considered is the theoretical and methodological approach applied in the examined papers. The impact of these investigations on more recent research in the Serbian studies is singled out as particularly important.

Keywords: grammar research, prepositional case system, non-omissible determiners, Serbian language.